

بررسی عملکرد بیمه محصولات کشاورزی در ایران

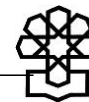
معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات زیربنایی

کد موضوعی: ۲۵۰
شماره مسلسل: ۱۴۴۲۳
شهریورماه ۱۳۹۴

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۲.....	لزوم حمایت‌های مختلف از بخش کشاورزی
۴.....	مأموریت و تکالیف قانونی
۶.....	اهم ظرفیت‌های ایجاد شده در چند ساله اخیر
۸.....	محدودیت‌های مالی در تداوم و توسعه بیمه کشاورزی در ایران و مقایسه آن با دنیا
۱۵.....	نتیجه‌گیری
۱۷.....	پیشنهادها
۱۹.....	منابع و مآخذ

بررسی عملکرد بیمه محصولات کشاورزی در ایران

چکیده

مشکلات مالی چندساله اخیر و تأثیر آن در اتخاذ سیاست تثبیت حق بیمه و تعهدات بیمه‌گر، موجب کاهش مطلوبیت بیمه شده و روند تداوم و توسعه بیمه کشاورزی را کند کرده است. همچنین افزایش بدهی‌های صندوق بیمه به بانک کشاورزی و مشکلات بانک مزبور در ادامه این وضعیت و همچنین افزایش قیمت تمام شده خدمات بیمه‌ای ناشی از بار هزینه‌های مالی مرتبط با افزایش بدهی و استقراض از بانک کشاورزی با توجه به نقش بیمه در ایجاد امنیت سرمایه‌گذاری، تأمین شرایط لازم برای تحقق اهداف و مأموریت‌های قانونی بیمه کشاورزی را ضروری کرده است. از این رو گزارش پیش‌رو تلاش دارد تا با بررسی عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی طی سال‌های اخیر و بررسی سیاست‌های اتخاذ شده و نقاط ضعف و قوت موجود، پیشنهادهایی را ارائه نماید.

مقدمه

رویدادهای طبیعی خسارت‌زا و مخاطرات مختلف در کشور، مستمرا تولیدات کشاورزی را تهدید می‌کند این پدیده‌ها از مهمترین عوامل بازدارنده سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی است. وسعت طیف وقوع عوامل یاد شده در کشور چنان است که براساس گزارش فائو، کشور ما جزء ۱۰ کشور اول بلاخیز دنیا محسوب می‌شود. صندوق بیمه کشاورزی یکی از زیرمجموعه‌های بانک کشاورزی است که به‌عنوان یک بازوی مهم در حمایت از بخش کشاورزی در مقابل مخاطرات طبیعی عمل می‌کند.

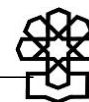
در اجرای قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب سال ۱۳۶۲، صندوق بیمه کشاورزی با هدف انجام بیمه انواع محصولات کشاورزی در مقابل خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری، آفات و امراض نباتی عمومی و قرنطینه‌ای، امراض واگیر حیوانی عمومی و قرنطینه‌ای برای نیل به اهداف و سیاست‌های بخش کشاورزی به موجب اساسنامه قانونی مصوب سال ۱۳۶۳ تأسیس شد.

صندوق بیمه کشاورزی برنامه‌های خود را با بیمه دو محصول راهبردی گندم و پنبه از همان سال آغاز نمود و در طول نزدیک به ۳۰ سال فعالیت و افزایش تکالیف قانونی از جمله قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون بیمه کشاورزی موضوع بیمه اجباری طیور (جوجه یکروزه) مصوب سال ۱۳۸۴ و قانون اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۸۷ مبنی بر افزودن سایر موارد بیمه‌ای (عوامل تولید) مورد نیاز بخش کشاورزی (علاوه بر محصولات کشاورزی و دامی) و سایر تکالیف قانونی خود از

جمله تبصره «۱۸» قانون برنامه چهارم توسعه و بند «ط» ماده (۱۴۳) قانون برنامه پنجم توسعه کشور مبنی بر تحت پوشش قرار دادن حداقل ۵۰ درصد تولیدات و عوامل تولید بخش کشاورزی و با استناد به مواد (۳۲) و (۳۳) اساسنامه قانونی موضوع تأمین مالی دولت محترم در قالب حق بیمه سهم دولت و مازاد خسارت، گام‌های بلند و ارزنده‌ای را در توسعه و ایجاد پوشش‌های گسترده بیمه کشاورزی و جبران خسارت بیمه‌گذاران برداشته است.

لزوم حمایت‌های مختلف از بخش کشاورزی

یکی از سیاست‌های مهم اقتصادی در همه کشورها، حمایت از تولید از طریق پرداخت یارانه و حمایت از تولیدکننده یا مصرف‌کننده است؛ این حمایت‌ها علاوه بر جنبه اقتصادی دارای ابعاد گوناگون سیاسی و اجتماعی است. بنابراین سیاستگذاری درباره کاهش، حذف و یا تغییر روند حمایت‌ها با پیچیدگی‌ها و دشواری‌هایی مواجه است. اگرچه برخی اقتصاددانان بر این باورند که سیاست‌های حمایتی باعث انحراف قیمت‌های بازار، هزینه تولید و همچنین منجر به تخصیص نامطلوب نهاده‌ها و کاهش رفاه اجتماعی در بلندمدت می‌شود، اما با این حال، تقریباً تمام کشورهای جهان، اعم از توسعه‌یافته و در حال توسعه، به شیوه‌های مختلف از تولیدات صنعتی و کشاورزی حمایت به عمل می‌آورند. بخش کشاورزی در مقایسه با بخش صنعت، بنا به دلایل مختلف از آسیب‌پذیری‌های بیشتری برخوردار است. این موضوع باعث می‌شود کشورهای مختلف بسته‌ای از سیاست‌های حمایتی برای استمرار تولید در کشورهای خود به کار گیرند. این در شرایطی است که در مقایسه با کشورهای توسعه‌یافته، بخش کشاورزی در کشورهای در حال توسعه نظیر ایران به‌علت برخورداری از قدرت رقابت بالنسبه کمتر از عرصه تجارت بین‌الملل، نیاز به حمایت بیشتری دارد. در حالی که کشورهای توسعه‌یافته بسته بسیار متنوعی از سیاست‌های حمایتی را برای بهره‌وری هر چه بیشتر حمایت‌های خود از بخش کشاورزی به کار می‌گیرند، ابزارهای حمایتی مورد استفاده در کشورهای در حال توسعه از جمله کشور ایران بسیار محدود و اغلب تنها شامل پرداخت یارانه غیرمستقیم به نهاده‌های مورد استفاده نظیر کود، سم، بذر و ماشین‌آلات، پرداخت خسارت به تولیدکنندگان محصولات کشاورزی، پرداخت بخشی از حق بیمه محصولات کشاورزان و خرید تضمینی برخی محصولات اساسی است. از سوی دیگر در سیاست‌های حمایتی کشورهای توسعه‌یافته، پرداخت یارانه به تولیدکننده به‌جای مصرف‌کننده مبنا قرار می‌گیرد. این سیاست به‌گونه‌ای اعمال می‌شود که در نهایت مصرف‌کننده نیز از آن بهره‌مند خواهد شد. در حالی که در کشورهای توسعه‌نیافته به‌گونه‌ای عکس این سیاست عمل می‌شود.

جدول ۱. ظرفیت‌های بیمه‌پذیری اعلام شده بر حسب زیربخش‌های

مختلف نسبت به کل ظرفیت

نوع فعالیت	ظرفیت بیمه‌پذیری (درصد)	تعداد محصول یا فعالیت بیمه شده	تعداد گزینه‌های بیمه‌ای
زراعت	۸۵	۴۶	۴۵۳
باغبانی	۸۹	۵۶*	۳۴۴
دامپروری	۹۵	۱۹	۱۱۸
پرورش طیور	۱۰۰	۱۴	۱۵
پرورش آبزیان	۹۵	۷	۱۵
منابع طبیعی	۹۵	۱۱	۱۳
جمع	—	۱۵۳	۹۶۸

مأخذ: بیمه محصولات کشاورزی.

* ۱۵ مورد مربوط به بیمه «تنه درختان» است که برابر تکالیف قانون مصوب سال ۱۳۸۷ اقدام شده است.

جدول ۲. عملکرد بیمه کشاورزی به تفکیک زیربخش سال زراعی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ (میلیارد ریال)

مورد بیمه	سطح برنامه		تعداد بیمه‌گذار (هزار نفر)		میزان بیمه شده		درصد تحقق نسبت به برنامه		حق بیمه دریافتی سهم تولیدکننده		غرامت پرداختی	
	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۱
زراعت (میلیون هکتار)	۵/۸	۵/۸	۱۱۴۸	۸۰۰	۵/۸	۴	۹۸	۶۹	۶۱۷	۸۸۶	۳۰۷۶	۵۰۰۰
باغ (هزار هکتار)	۴۷۳	۴۷۳	۶۰۸	۵۲۷	۵۰۹	۴۷۶	۱۰۸	۹۹	۷۵۷	۷۰۱	۲۵۱۴	۳۸۰۰
دام (میلیون واحد دلمی)	۲۰	۲۰	۱۹۸	۱۸۵	۱۳	۱۰/۹	۱۳	۶۵	۳۱۶	۲۶۶	۷۵۵	۲۸۰۰
طیور (میلیون قطعه)	۷۱۰	۷۱۰	۵۳	۴۵/۶	۸۹۰	۷۸۸	۱۲۵	۱۱۰	۴۹۵	۴۲۲	۲۰۴۲	
آبزیان (میلیون مترمربع)	۵۵	۵۵	۱	۱/۲	۷۴	۶۳	۱۳۴	۱۱۴	۷	۶	۳۲	۱۵
منابع طبیعی (میلیون هکتار)	۳/۴	۳/۴	۴	۵/۳	۳	۲/۳	۸۸	۶۸	۴	۲	۸	۲/۵
جمع	—	—	۲۰۱۲	*۱۵۷۴	—	—	—	—	۲۴۶۵	۲۰۱۵	۸۴۲۶	بیش از ۱۱۰۰۰

مأخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی.

* افزایش خسارت در سال زراعی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ عمدتاً ناشی از سرمای شدید و گسترده بهاره و سیل و طوفان در برخی مناطق و کاهش تعداد بیمه‌گذاران ناشی از تأخیر در ابلاغ برنامه‌ها و تعرفه مرتبط با تأخیر در تصویب اعتبار و همچنین تثبیت تعهدات بیمه‌گر می‌باشد.

در سال‌های اخیر به دلیل نامتناسب بودن کمک‌های دولت در قالب اعتبارات مصوب در قوانین بودجه کشور و یا سایر مصوبات دولت با عملکرد صندوق بیمه از یکسو و لزوم اجرای تکالیف قانونی در تحقق اهداف و سیاست‌های بخش کشاورزی به‌ویژه تکلیف بند «ط» ماده (۱۴۳) قانون برنامه پنجم توسعه و بعضاً کاهش و عدم تخصیص اعتبارات تصویب شده در سه ساله اخیر، صندوق بیمه کشاورزی

را در وضعیت بسیار بغرنج و مشکلی قرار داده است. جدول زیر تصویر وضع مالی صندوق بیمه در ۱۰ ساله اخیر را نشان می‌دهد.

جدول ۳. وضعیت اعتبارات مصوب، تخصیص یافته و غرامت پرداختی در ۱۰ ساله اخیر (میلیارد ریال)

سال	اعتبار مصوب	مبلغ تخصیص یافته	حق بیمه دریافتی سهم بیمه‌گذار	غرامت پرداختی	مانده بدهی به بانک کشاورزی
۱۳۸۳	۶۲۶	۶۱۴	۳۱۸/۵	۱,۷۷۱	۱,۶۳۱
۱۳۸۴	۱,۰۵۱	۱,۰۳۳	۳۵۶	۲,۷۲۱	۲,۹۵۰
۱۳۸۵	۱,۱۵۱	۱,۱۵۱	۸۷۲	۲,۹۹۹	۵,۳۶۷
۱۳۸۶	۲,۱۰۰	۲,۰۸۰	۸۹۲	۴,۲۰۱	۶,۹۲۹
۱۳۸۷	۴,۳۹۰	۴,۳۷۳	۱,۰۲۴	۳,۸۴۴	۷,۵۳۲
۱۳۸۸	۵,۷۹۲	۵,۷۷۹	۱,۴۹۰	۵,۴۳۲	۷,۸۹۰
۱۳۸۹	۶,۵۰۰	۱,۰۷۸	۱,۸۵۲	۷,۷۳۱	۶,۴۵۳
۱۳۹۰	۶,۵۸۳	۱,۲۹۵	۲,۱۳۷	۱۱,۱۴۵	۱۴,۴۹۳
۱۳۹۱	۸,۵۰۰	۵۰۰	۲,۱۴۳	۸,۶۶۵	۲۴,۶۸۰
۱۳۹۲	۵,۰۰۰	—	۱۷۲۷*	بیش از ۱۱۰۰۰	بیش از ۳۶۰۰۰

مأخذ: همان.

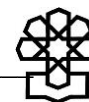
* حق بیمه دریافتی سهم بیمه‌گذار سال ۱۳۹۲ تا تاریخ ۱۳۹۲/۱۰/۱۶ می‌باشد. تا تاریخ ۱۳۹۲/۱۰/۲۵ مبلغ ۷,۵۱۶ میلیارد ریال غرامت پرداخت شده است.

بدهی صندوق بیمه کشاورزی به بانک کشاورزی از سال ۱۳۸۹ شکل گرفته است که در حال حاضر علاوه بر زمینگیر شدن این مجموعه‌ها، باعث کاهش توان اعطای تسهیلات در بانک کشاورزی شده است.

مأموریت و تکالیف قانونی

– ماده واحده قانون اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی: به منظور انجام بیمه انواع محصولات کشاورزی، درختان، دام، طیور، زنبور عسل، کرم ابریشم و انواع آبزیان پرورشی در قبال خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری نظیر تگرگ، طوفان، بادهای گرم موسمی، خشکسالی، زلزله، سیل، زلزله، سرمازدگی یخبندان، آتش سوزی، صاعقه، آفات و امراض نباتی عمومی و قرنطینه‌ای و امراض واگیر حیوانی عمومی و قرنطینه‌ای و همچنین ابنیه، تأسیسات، قنوات، چاه‌های آب کشاورزی و تأسیسات آبیاری، فعالیت‌ها و کلیه خدمات کشاورزی و عوامل تولید (ماشین‌آلات، ابزار و ادوات کشاورزی) در قبال حوادث بیمه‌پذیر به‌عنوان وسیله‌ای برای نیل به اهداف و سیاست‌های بخش کشاورزی.

– قانون الحاقی بیمه اجباری طیور: کلیه تولیدکنندگان طیور اعم از لاین، اجداد، مادر گوشتی و تخمگذار موظفند جوجه‌های یکروزه خود را در مبادی تولید در مقابل خسارت‌های ناشی از سوانح

طبیعی، حوادث قهری، امراض واگیر حیوانی و عمومی و قرنطینه‌ای مذکور که در این قانون (حذف قانون‌های آلوده) که توسط سازمان دامپزشکی کشور اعلام می‌گردد بیمه نمایند. صندوق بیمه محصولات کشاورزی حق رد تقاضای هیچ یک از واحدهای مذکور را نخواهد داشت.

– تبصره ماده (۳۲) اساسنامه قانونی: به پیشنهاد مجمع عمومی قسمتی از حق بیمه، بیمه‌گذاران از طریق دولت تأمین و همه ساله در لایحه بودجه منظور خواهد شد (توضیح: در تبصره ماده (۲۵) اساسنامه جدید نیز تکرار شده).

– ماده (۳۳) اساسنامه قانونی: در صورتی که در هر سال مالی شدت حوادث موجب خسارت بیش از موارد پیش‌بینی شده برای عملیات زیرپوشش بیمه گردد و صندوق قادر به پرداخت غرامت آن نباشد کسری آن به پیشنهاد مجمع عمومی پس از تصویب هیئت وزیران از محل اعتبار ردیف بودجه که در اختیار دولت می‌باشد قابل پرداخت خواهد بود (توضیح اینکه در ماده (۳۲) اساسنامه جدید نیز تکرار شده).

– بند «ط» ماده (۱۴۳) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه کشور: گسترش پوشش بیمه تولیدات بخش کشاورزی و عوامل تولید به میزان حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) تولیدات تا پایان برنامه

– بند «ب» ماده (۳۲) قانون افزایش بهره‌وری: وزارت جهاد کشاورزی مکلف است؛ در قالب بودجه‌های سنواتی و یارانه‌های مصوب در اختیار، در جهت رونق بازار بیمه و توسعه بیمه اتکایی کشاورزی و افزایش نقش بخش غیردولتی در صنعت بیمه، نسبت به پرداخت یارانه حق بیمه به بیمه‌گران غیردولتی که در راستای اجرای الگوهای بیمه‌ای مورد تأیید این وزارتخانه عمل می‌کنند، اقدام نماید.

– بند «ج» ماده (۳۲) قانون افزایش بهره‌وری: وزارت جهاد کشاورزی مکلف است به منظور کاهش آثار زیانبار مخاطرات و بیماری‌های مشترک انسان و دام و تثبیت نوسانات درآمد تولیدکنندگان محصولات دامی و سایر محصولات هدف‌گذاری شده، نسبت به برقراری بیمه‌های تمام خطر اجباری اقدام نماید.

– ماده (۴۹) قانون رفع موانع تولید: دولت مکلف است از محل ماده (۱۲) قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور مصوب ۱۳۸۷/۲/۳۱ و ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ و اصلاحات بعدی آن اعتبارات لازم را به صورت کمک بلاعوض، یارانه حق بیمه محصولات کشاورزی و دامی، مابه‌التفاوت سود و کارمزد تسهیلات، وجوه اداره شده یا به صورت ترکیبی در همه زیر بخش‌های کشاورزی به طور مستقیم یا از طریق بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دارای مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و صندوق‌های موضوع حمایت از بخش کشاورزی و منابع طبیعی مندرج در ماده (۱۷) قانون افزایش بهره‌وری کشاورزی و منابع طبیعی حسب مورد، پرداخت، هزینه و مصرف نماید.

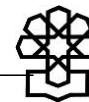
تبصره – دولت مکلف است صددرصد (۱۰۰٪) سهم خود را متناسب با سهم پرداختی بیمه‌گذاران کشاورزی در سال قبل، در بودجه سنواتی پیش‌بینی و ردیف مستقلی جهت پرداخت به صندوق بیمه

کشاورزی منظور کند.

– ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷: مبنی بر افزایش سالیانه سهم اعتبار اقدامات بیمه در جبران خسارت ناشی از حوادث غیرمترقبه نسبت به کمک‌های بلاعوض.

اهم ظرفیت‌های ایجاد شده در چند ساله اخیر

۱. اعلام ظرفیت بیمه‌پذیری: محصولات زراعی (۸۵٪)، محصولات باغی (۸۹٪)، طیور (۱۰۰٪) و محصولات فعالیت‌های زیر بخش دام، آبزیان و منابع طبیعی (۹۵٪).
۲. ساماندهی شبکه کارگزاران در قالب شرکت‌های خدمات بیمه کشاورزی (۳۴۱ شرکت با به‌کارگیری حدود ۵۰۰۰ نفر از فارغ‌التحصیلان رشته‌های کشاورزی).
۳. بهره‌گیری از کلیه ظرفیت‌های تولیدی و صنفی بخش کشاورزی با اولویت تشکل‌های تخصصی در امور کارگزاری از قبیل سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، سازمان دامپزشکی، سازمان امور عشایر، سازمان تعاون روستایی و..... (۲۵ فقره تفاهمنامه همکاری).
۴. استفاده از شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای و فنی مهندسی وزارت جهاد کشاورزی در توسعه سطوح بیمه‌ای.
۵. کوشش به‌منظور حضور شرکت‌های بیمه تجاری (امضای تفاهمنامه همکاری با ۱۴ شرکت بیمه تجاری مانند آسیا، نوین، کارآفرین، البرز و...) در راستای توسعه فعالیت‌های بیمه‌ای و مأموریت قانونی از قبیل بیمه عوامل تولید.
- لازم به توضیح است که اطلاعات لازم برای ورود شرکت‌های بیمه به عرصه بیمه کشاورزی با تعاملات متعدد در اختیار قرار داده شده ولی به‌دلیل شدت و تواتر ریسک در بخش کشاورزی تاکنون نتایج ملموس نداشته است.
۶. به‌کارگیری فناوری‌های نوین مانند سنجش از دور، عکس‌های هوایی و GPS در عملیات بیمه کشاورزی و اجرای پروژه‌های مطالعاتی در این زمینه (ازجمله پروژه مشترک ارزیابی خسارت مزارع برنج با سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) در استان‌های گیلان و مازندران با پژوهشکده حفاظت خاک و آب‌خیزداری، اجرای پروژه عکسبرداری هوایی به‌منظور ارزیابی خسارت در استان‌های همدان و خوزستان).
۷. توسعه قابل ملاحظه روند پروژه‌های تحقیقاتی در دو بخش موضوعی و محصولی از سال ۱۳۸۸ به بعد با بهره‌برداری از مراکز تحقیقات تخصصی بخش کشاورزی (انجام ۲۸ طرح مطالعاتی با همکاری ۱۲ مرکز تحقیقاتی با هدف استانداردسازی برآورد پتانسیل عملکرد و ارزیابی خسارت به تفکیک عوامل مدیریتی و قهری - طبیعی در محصولات تحت پوشش از جمله چغندر، قند، پنبه، کلزا، گندم آبی، برنج، پسته، سیب، ...).
۸. بازنگری و اصلاح روند عملیات اجرایی بیمه کشاورزی به‌منظور تسریع در روند اجرایی و افزایش رضایتمندی بیمه‌گذاران.

۹. توسعه روش‌های بیمه گروهی و منطقه‌ای به منظور حمایت از شاخص‌های تولیدی مناطق (تضمین تولید برنج و گندم و چای در استان‌های مازندران و بوشهر و گیلان) لازم به ذکر است که برنامه‌های آتی بیمه‌های تضمینی عبارتند از:

- تعمیم‌پذیری اجرا بیمه تضمین تولید محصول برنج از استان مازندران به استان گیلان،
- تهیه طرح بیمه تضمین تولید محصول حبوبات و فراهم‌سازی زمینه‌های لازم به منظور اجرا آزمایشی آن،

- تهیه طرح بیمه تضمین تولید به صورت منطقه‌ای در محصولات گندم آبی و دیم در سطح کشور و اقدامات لازم به منظور به روز نمودن طرح مزبور،
- تهیه طرح بیمه تضمین تولید مراتع کشور.

۱۰. بهره‌برداری از سامانه الکترونیکی بیمه کشاورزی در بستر وب به منظور خدمات‌رسانی بهتر و بیشتر با سرعت بالاتر به بیمه‌گذاران و همچنین ارتقا، توسعه، اعمال نظارت‌های هوشمند و برقراری سرویس‌های مختلف گزارش‌گیری آنلاین.

۱۱. توسعه قابل توجه فعالیت‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی با استفاده از ظرفیت‌های ایجاد شده در بستر شبکه ترویج (آموزش بیش از ۸۶۰۰۰ نفر روز در قالب ۲۴۵۰ دوره در سال ۱۳۹۱).

۱۲. برقراری سیستم دریافت حق بیمه و پرداخت غرامت به صورت الکترونیکی.

۱۳. پهنه‌بندی مناطق مختلف کشور از نظر احتمال وقوع خطر با توجه به مطالعات انجام شده به منظور کاربرد در محاسبات فنی بیمه‌ای.

۱۴. تدوین دستورالعمل‌های تعیین پتانسیل تولید و ارزیابی خسارت به تفکیک عوامل قهری و مدیریتی با بهره‌برداری از استانداردهای تعیین شده در نتایج مطالعات و تحقیقات انجام شده توسط محققان و مراکز تحقیقات تخصصی.

خلاصه برخی از اقدامات انجام شده به منظور تسریع در روند اجرایی و افزایش رضایتمندی بیمه‌گذاران:

- مطالعه، طراحی و تولید سامانه بیمه الکترونیکی کشاورزی ایران (سابکا)،
- ایجاد سیستم اطلاع‌رسانی و ارتباط غیرحضوری بیمه‌گذاران از طریق پرتال بیمه کشاورزی ایران،
- ایجاد میز امداد برای تسهیل ارتباط بیمه‌گذاران با مدیریت صندوق بیمه کشاورزی،
- بررسی روش‌ها و اجرایی نمودن نظام دریافت الکترونیکی وجوه حق بیمه‌ها با نصب دستگاه‌های پایانه فروش در نمایندگی‌های بیمه کشاورزی،
- طراحی و اجرای نظام الکترونیکی پرداخت غرامت و واریز متمرکز وجوه به حساب بیمه‌گذاران خسارت‌دیده،

- بازنگری در عوامل خطر تحت پوشش به منظور بهبود عملیات بیمه‌ای و تفکیک عوامل مدیریتی از عوامل خطر طبیعی،
- مطالعه و طراحی و اجرای نظام استاندارد خسارت در برخی محصولات باغی و زراعی،
- اجرایی نمودن روش‌های تخفیف در حق بیمه، بیمه‌گذاران کم‌خطر،
- تجدیدنظر در روش‌های ارزیابی و پرداخت غرامت برای بیمه‌گذاران پرخطر،
- زمانبندی فرآیندهای اجرایی بیمه کشاورزی،
- بازنگری در روش‌های تشخیص صلاحیت و انتخاب و به‌کارگیری کارگزاران بخش خصوصی،
- طراحی و اجرای روش ارزیابی عملکرد و رتبه‌بندی شرکت‌های خدمات بیمه کشاورزی و کارگزاران بخش خصوصی،
- بازبینی شاخص‌های کارسنجی برای بهبود نظام پرداخت کارمزد کارگزاری‌ها،
- بازنگری نظام نظارت بر عملیات بیمه‌گری و ارزیابی خسارت از طریق توسعه و توانمندسازی شبکه نظارت (ناظرین مقیم)،
- پیش‌بینی حداقل گزینه بیمه برای باغات جوان برحسب سال به جهت توسعه بیمه و حمایت از باغ‌های تازه احداث شده،
- اجرای برآورد خسارت مراتع تحت پوشش با به‌کارگیری روش شاخص آب‌وهوا به منظور ساده‌سازی و کاهش هزینه‌های مربوط به عملیات برآورد خسارت و افزایش سرعت عمل در پرداخت غرامت،
- طراحی بیمه گروهی برای افزایش سرعت عملیات بیمه‌ای در زمان انعقاد قرارداد برای برخی از محصولات باغی،
- طراحی ارزیابی گروهی برای افزایش سرعت عملیات ارزیابی خسارت برای برخی از محصولات باغی.

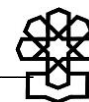
محدودیت‌های مالی در تداوم و توسعه بیمه کشاورزی در ایران و مقایسه آن با دنیا

براساس گزارش بانک جهانی بیش از ۱۰۰ کشور جهان به نوعی بیمه کشاورزی را انجام می‌دهند. همچنین در اکثر کشورها پرداخت یارانه از سوی دولت‌ها کمک می‌کند تا طرح‌های بیمه کشاورزی برای کشاورزان خرد و فاقد توان مالی قابل تحمل و پذیرش باشد.

روند افزایش یارانه بیمه کشاورزی در دنیا (براساس گزارش بانک جهانی، ۲۰۱۰)

در آمریکا میزان یارانه حق بیمه کشاورزی از ۴۶/۹ میلیون دلار در سال ۱۹۸۱ به ۱/۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۷ رسیده است.

در برزیل میزان یارانه بیمه کشاورزی از یک میلیون دلار در سال ۲۰۰۵ به ۱۰۰ میلیون دلار در سال ۲۰۰۹ افزایش یافته است.

در چین میزان یارانه حق بیمه محصولات زراعی از ۵۰ درصد به ۶۰ درصد (۳۵ درصد دولت مرکزی و ۲۵ درصد دولت‌های استانی) و برای برنامه مبارزه همگانی با بیماری‌های اپیدمی، یارانه حق بیمه به ۸۰ درصد افزایش یافته است.

در ژاپن طرح فراگیر بیمه محصولات به صورت بیمه اجباری اجرا می‌شود و گندم، جو، برنج، میوه‌ها، دام‌ها و کرم ابریشم را زیرپوشش می‌گیرد. میزان کمک دولت به این طرح به تدریج اضافه شده است و از ۴۴ میلیارد ین در سال ۱۹۶۹ به ۱۵۸ میلیارد ین در سال ۱۹۸۵ رسیده است. (هرچه نرخ حق بیمه بالاتر باشد درصد یارانه بالاتر است) افزایش یارانه حق بیمه کشاورزی در کشورهای کلیدی، منجر به افزایش جذب بیمه در بسیاری از کشورها از جمله برزیل، چین، کره، ترکیه و ... شده است. در جدول ۴، برخی از شاخص‌های عملکرد بیمه کشاورزی برخی از کشورها، به صورت مقایسه تطبیقی نشان داده شده است.

جدول ۴. مقایسه تطبیقی برخی از شاخص‌های عملکرد بیمه کشاورزی (زراعی و باغی) سال ۲۰۱۰
(گزارش بانک جهانی)

کشور	سطح بیمه شده (میلیون هکتار)	درصد بیمه شده (نسبت به کل ظرفیت)	درصد بهره‌برداران بیمه شده	تعداد محصول بیمه شده	درصد یارانه دولت	نسبت خسارت (درصد)*
آمریکا	۱۱۰	۹۰	۸۳	> ۱۵۰	۶۱	۱۷۰
کانادا	۱۹	۵۵	—	۴۰	۵۰	۱۸۶
مکزیک	۱/۹	۱۵	۱۷	۸۰	۴۰	۸۰
اسپانیا	۶/۷	۲۶	۲۵	۴۳	۶۶	۲۹۴
ژاپن	۲/۳	۷۹	۲۰	—	۵۱	۱۸۴
چین	۱۵/۳	۱۰	۱۰	—	۶۰	۵۵
هندوستان	۳۸	۱۶	۲۵	۶۰	۶۰	۳۳۶
ترکیه	۰/۶۵	۳	۷	—	۵۰	۸۷

مأخذ: همان.

* نسبت‌های خسارت براساس گرامت پرداختی تقسیم بر حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذار محاسبه شده است.

لازم به ذکر است ضریب نفوذ بیمه کشاورزی (میزان حق بیمه کل تقسیم بر تولید ناخالص داخلی بخش کشاورزی) در سال ۱۳۹۲ برابر ۰/۸۵ درصد بوده که این رقم در اروپا ۰/۹۸ درصد، در استرالیا ۰/۶۸ درصد، در کشورهای آمریکای لاتین ۰/۳۷ درصد و در آفریقا ۰/۰۷۹ درصد است.

حمایت‌های مالی دولت‌های محترم در قالب مواد (۳۲) و (۳۳) اساسنامه قانونی صندوق بیمه کشاورزی از طریق تأمین بخشی از حق بیمه به‌عنوان «حق بیمه سهم دولت» و «پرداخت مازاد خسارت بر حق بیمه» از محل اعتبارات بودجه عمومی هر ساله در ردیف‌های قوانین بودجه سنواتی یا از طریق

مصوبات دولت از محل اعتبارات مقابله با حوادث غیرمترقبه (بند «ش» ماده (۲۲۴) قانون برنامه پنجم توسعه) تأمین می‌گردد.

لکن در پنج ساله اخیر عدم پیش‌بینی اعتبارات مورد نیاز اجرای برنامه‌های سالیانه صندوق بیمه در قوانین بودجه (ماده (۳۲) اساسنامه) و همچنین اعتبارات مرتبط با مازاد خسارت پرداختی (ماده (۳۳) اساسنامه)، منتج به افزایش بدهی‌های صندوق بیمه کشاورزی به بانک کشاورزی شده است.

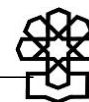
این امر در حالی است که شرایط اقتصادی و اجتماعی مناطق، کشاورزان و تولیدکنندگان عرصه کشاورزی به‌ویژه در زمان بعد از وقوع خسارت‌های ناشی از حوادث قهری و طبیعی (با توجه به شرایط اقلیمی کشورمان که پدیده‌های نادری نیستند) و بیماری‌های اپیدمیک دام و طیور به گونه‌ایست که باید غرامت‌های مربوط، بلافاصله ارزیابی و برابر تعهدات مندرج در بیمه‌نامه‌ها پرداخت گردد.

لذا در شرایط عدم تأمین و تخصیص اعتبارات لازم و در جهت تأمین رفاه و حقوق بیمه‌گذاران، استقراض از بانک کشاورزی حادث شده که بانک مزبور در سال‌های اخیر علیرغم محدودیت‌های مالی مرتبط با ایفای تعهدات قانونی برای اعطای تسهیلات به بخش کشاورزی و محدودیت‌های نقدینگی خود نسبت به تأمین مالی برای پرداخت سریع غرامت اقدام نموده که نتیجه آن برابر جدول ذیل در قالب مطالبات از صندوق بیمه کشاورزی قابل مشاهده است و در این حالت به‌نظر می‌رسد ادامه این وضعیت بسیار دشوار و غیرقابل پیش‌بینی است.

جدول ۵. اعتبارات مصوب و مبالغ واریزی صندوق بیمه کشاورزی طی سال‌های ۱۳۸۴

لغایت پایان خردادماه ۱۳۹۴

سال	شرح	مبلغ اعتبار تخصیص‌یافته	مبلغ اعتبار واریزی	تاریخ واریز	مانده اعتبارات تخصیص نیافته
۱۳۸۴	قوانین بودجه سنواتی	۱,۰۳۴	۱,۰۳۴	از خردادماه تا اسفندماه ۱۳۸۴	-
۱۳۸۵	از محل بند «ج» ماده (۱۸) قانون برنامه چهارم توسعه	۱,۰۰۰	۱,۰۰۰	۱۳۸۵.۷.۲۶	-
۱۳۸۶	از محل بند «ج» ماده (۱۸) قانون برنامه چهارم توسعه از اعتبارات ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	۲,۰۰۰	۲,۰۰۰	۱۳۸۶.۹.۱۱	-
۱۳۸۷	مصوبه شماره ۱۱۶۳۱/ت/۱۰۸ ن مورخ ۱/۲/۱۳۸۷، نمایندگان ویژه رئیس‌جمهوری	۲,۳۰۰	۴,۳۰۰	مهر و آبان ماه ۱۳۸۷	-
	به استناد موافقتنامه (اصلی) شماره ۳۱/۶۶۵۴۴ مورخ ۱۳۸۷/۷/۲۳ معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهوری و مصوبه ۸۷۳۳۸/ت	۲,۰۰۰			

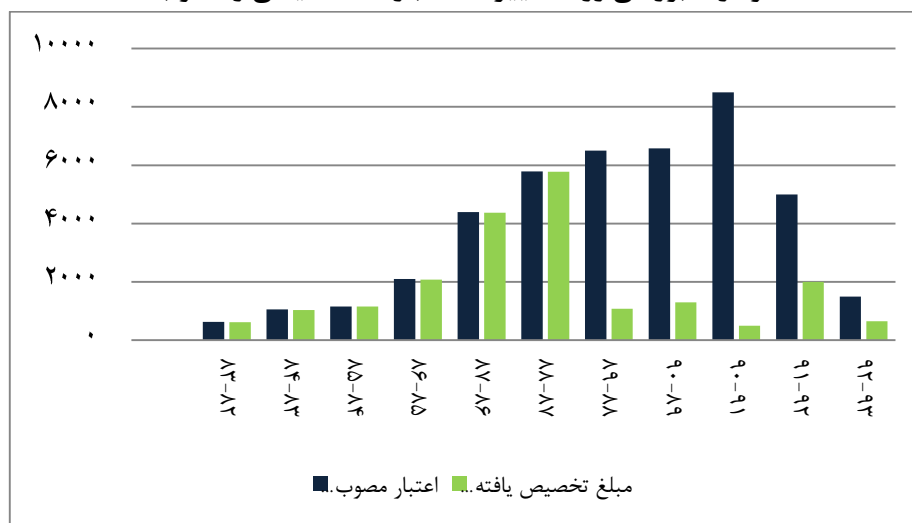

سال	شرح	مبلغ اعتبار تخصیص یافته	مبلغ اعتبار واریزی	تاریخ واریز	مانده اعتبارات تخصیص نیافته
	۴۰۶۱۰ ن مورخ ۱۳۸۷/۵/۳۱ تصمیم نمایندگان ویژه رئیس جمهوری				
۱۳۸۸	از محل منابع ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	۳,۳۸۷	۵,۷۰۹	آبان، آذر و دی ماه ۱۳۸۸	-
	از محل منابع موضوع ماده (۱۲) قانون تشکیل سازمان بحران	۲,۳۲۲			
۱۳۸۹	از محل منابع ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	۳,۸۰۰	۱,۰۰۰	۱۳۸۹/۱۲/۲۸	۲۸۰۰
	از محل منابع موضوع ماده (۱۲) قانون تشکیل سازمان بحران کشور	۲,۶۱۷	-	-	۲۶۱۷
۱۳۹۰	مصوبه شماره ۲۵۸۴۶۶/ت/۴۷۴۵۹ هـ مورخ ۲۸/۱۲/۱۳۹۰ هیئت وزیران	۵,۰۰۰	-	-	۵,۰۰۰
	بند «۸» مصوبه ۱۷۳۵۶۳/ت/۴۷۴۵۹ هـ مورخ ۲/۹/۱۳۹۰ هیئت وزیران	۱,۲۰۰	۹۰۰	۱۳۹۰/۱۰/۱۵	۳۰۰
۱۳۹۱	اصلاح جزء (۱) بند «۲۲» قانون بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور	۸,۵۰۰	۵۰۰	۱۳۹۱/۱۲/۲۸	۸,۰۰۰
۱۳۹۲	بند «۱۰۹» قانون بودجه سال ۱۳۹۲ کل کشور	۵,۰۰۰	۲,۰۰۰	۱۳۹۲/۱۲/۲۸	۳,۰۰۰
۱۳۹۳	جدول شماره ۹ ردیف ۵۴-۵۵۰۰۰۰ قانون بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور	۱,۵۰۰	-	-	۱,۵۰۰
	جدول شماره ۱۸ ردیف ۲۱ قانون بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور	۱,۲۵۰	-	-	۱,۲۵۰
۱۳۹۴	جدول شماره ۹ ردیف متفرقه-۵۵۰۰۰۰ قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور	۱,۵۰۰	-	-	۱,۵۰۰
	تبصره «۱۹» قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور	۱۰,۰۰۰	-	-	۱۰,۰۰۰
	جمع	۵۴,۴۱۰	۱۸,۴۴۳	-	۳۵,۹۶۷

مأخذ: همان.

همان گونه که ملاحظه می گردد وضعیت اعتبارات مصوب و تخصیص یافته طی سال های ۱۳۸۳ لغایت ۱۳۸۸ روند مطلوبی داشته لکن طی سال های ۱۳۸۹ لغایت ۱۳۹۴ از مجموع ۴۰,۳۶۷ میلیارد ریال اعتبارات مصوب، فقط معادل ۴,۴۰۰ میلیارد ریال (کمتر از ۱۱ درصد) از اعتبارات مصوب، به صندوق بیمه تخصیص یافته و پرداخت شده است.

نمودار ۱. بررسی روند تغییرات اعتبارات تخصیصی و مصوب

مأخذ: گزارش عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی، تیرماه ۱۳۹۴.

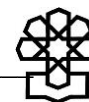
جدول ۶. وضعیت مالی طی دوران برنامه چهارم و پنجم توسعه (براساس سال مالی)

کسری منابع (تأمین شده از منابع بانک کشاورزی)	غرامت پرداختی	حق بیمه دریافتی سهام بیمه‌گذار	سال مالی
(۱,۴۸۸)	۱,۸۰۱	۳۱۳	۱۳۸۳
(۲,۳۶۵)	۲,۷۲۱	۳۵۶	۱۳۸۴
(۲,۱۲۷)	۲,۹۹۹	۸۷۲	۱۳۸۵
(۳,۳۰۸)	۴,۲۰۱	۸۹۳	۱۳۸۶
(۲,۹۲۶)	۳,۹۵۰	۱,۰۲۴	۱۳۸۷
(۳,۹۴۳)	۵,۴۳۳	۱,۴۹۰	۱۳۸۸
(۵,۸۷۸)	۷,۷۳۱	۱,۸۵۳	۱۳۸۹
(۹,۸۷۰)	۱۲,۰۲۷	۲,۱۵۷	۱۳۹۰
(۷,۶۹۳)	۱۰,۰۳۶	۲,۳۴۳	۱۳۹۱
(۷,۴۹۰)	۹,۷۵۳	۲,۲۶۳	۱۳۹۲
(۶,۱۴۵)	۹۲۰۴	۳۰۵۹	۱۳۹۳

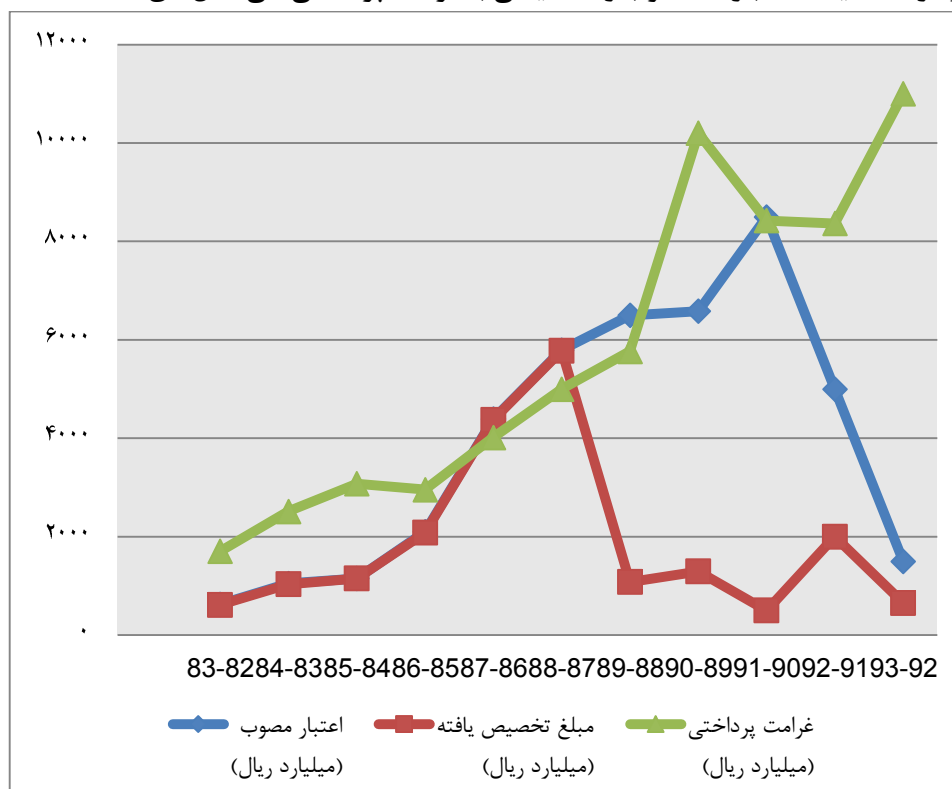
مأخذ: همان.

همان‌طور که در جدول فوق نشان داده شده طی ده ساله گذشته، بخش قابل توجهی از منابع مورد نیاز برای پرداخت مازاد غرامت‌های پرداختی صندوق بیمه کشاورزی توسط بانک کشاورزی پرداخت گردیده و طی این مدت صرفاً بخش ناچیزی از پرداخت‌های این بانک، بازپرداخت شده است.

در نمودار زیر، اعتبارات مصوب و تخصیصی در مقایسه با غرامت‌های پرداختی طی سال‌های ۱۳۸۲ لغایت ۱۳۹۳ نشان داده شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد شکاف بین غرامت‌های پرداختی با اعتبارات مصوب تخصیصی در سال‌های اخیر به‌شدت و به‌طور نگران‌کننده‌ای افزایش یافته است.

نمودار ۲. مقایسه اعتبارات مصوب و تخصیصی با غرامت پرداختی طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۳

مأخذ: همان.

جدول ۷. عملکرد بیمه کشاورزی به تفکیک زیربخش فعالیت در سال زراعی ۱۳۹۲-۱۳۹۳

مورد بیمه	سطح برنامه	تعداد بیمه‌گذار (هزار نفر)	میزان بیمه‌شده	درصد تحقق نسبت به برنامه	حق بیمه دریافتی سهم تولیدکننده (میلیارد ریال)	غرامت پرداختی (میلیارد ریال)
زراعت (میلیون هکتار)	۴	۷۳۷	۴	۱۰۰	۸۰۰	۲۲۶۴
باغ (هزار هکتار)	۴۷۶	۶۰۳	۵۲۰	۱۰۹	۹۵۰	۴۳۷۵
دام (میلیون واحد دامی)	۱۰/۸	۱۳۰	۹	۸۳	۳۴۰	۶۸۶
طیور (میلیون قطعه)	۷۸۰	۵۴	۹۷۳	۱۲۵	۶۹۲	۱۳۵۸
آبزیان (میلیون مترمربع)	۶۳	۰/۵	۴۵	۷۱	۷	۲۱
منابع طبیعی (میلیون هکتار)	۴/۲	۲/۷	۳	۱۲۵	۵	۱۴
جمع	-	۱۵۲۶	-	-	۲۷۹۴	۸۷۱۸

مأخذ: همان.

جدول ۸. عملکرد صندوق بیمه کشاورزی در خصوص سطح پوشش

ردیف	سال زراعی	سطح بیمه				
		زراعت (هکتار)	باغ (هکتار)	دام (واحد دامی)	طیور (قطعه)	آبزیان (مترمربع)
۱	۸۲-۸۳	۵,۱۳۱,۰۰۰	۲۱۰,۳۱۲	۶,۳۸۱,۰۰۰	۲۸۹,۶۹۵,۰۰۰	۳۴,۲۳۰,۰۰۰
۲	۸۳-۸۴	۵,۳۹۶,۰۰۰	۳۱۹,۰۰۰	۹,۰۹۶,۰۰۰	۳۷۵,۷۵۶,۰۰۰	۷۴,۷۱۸,۰۰۰
۳	۸۴-۸۵	۵,۲۹۹,۰۰۰	۴۰۹,۰۰۰	۱۰,۳۶۲,۰۰۰	۵۰۰,۶۶۵,۰۰۰	۴۹,۳۴۶,۰۰۰
۴	۸۵-۸۶	۵,۰۳۱,۰۰۰	۳۷۱,۰۰۰	۱۱,۴۳۹,۷۸۲	۵۱۳,۴۳۴,۸۵۴	۴۰,۵۰۰,۴۹۰
۵	۸۶-۸۷	۳,۲۳۶,۸۱۳	۳۱۳,۶۰۴	۹,۸۲۴,۹۹۷	۵۱۱,۹۹۹,۱۳۸	۵۰,۰۳۱,۲۴۵
۶	۸۷-۸۸	۴,۹۲۷,۳۶۵	۳۹۳,۶۹۳	۱۴,۱۴۸,۴۱۸	۵۰۴,۵۳۴,۴۰۳	۳۸,۷۹۵,۲۲۴
۷	۸۸-۸۹	۴,۲۲۱,۸۰۶	۴۲۶,۶۱۸	۹,۹۸۸,۹۵۹	۵۹۳,۹۶۲,۸۷۲	۳۹,۴۶۴,۶۲۹
۸	۸۹-۹۰	۵,۶۴۴,۲۶۹	۴۹۵,۷۲۳	۱۲,۷۷۲,۶۵۷	۸۶۱,۴۲۵,۵۱۴	۵۵,۱۷۱,۱۰۳
۹	۹۰-۹۱	۵,۸۶۹,۰۰۰	۵۱۰,۲۸۷	۱۱,۷۰۸,۹۵۶	۸۹۲,۷۵۷,۰۰۸	۷۴,۴۲۸,۵۳۴
۱۰	۹۱-۹۲	۴,۲۶۰,۸۸۷	۵۰۶,۴۱۸	۱۱,۳۳۴,۰۱۸	۹۴۳,۰۹۶,۷۲۸	۶۵,۴۰۳,۲۷۲
۱۱	۹۲-۹۳	۳,۸۸۶,۶۱۹	۵۴۵,۴۳۸	۸,۹۴۱,۳۴۶	۹۶۷,۹۴۶,۳۰۸	۴۴,۹۵۷,۸۵۲

مأخذ: همان.

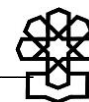
جدول ۹. صورت مطالبات بانک از صندوق بیمه کشاورزی از سال ۱۳۹۰ لغایت ۱۳۹۳

(میلیارد ریال)

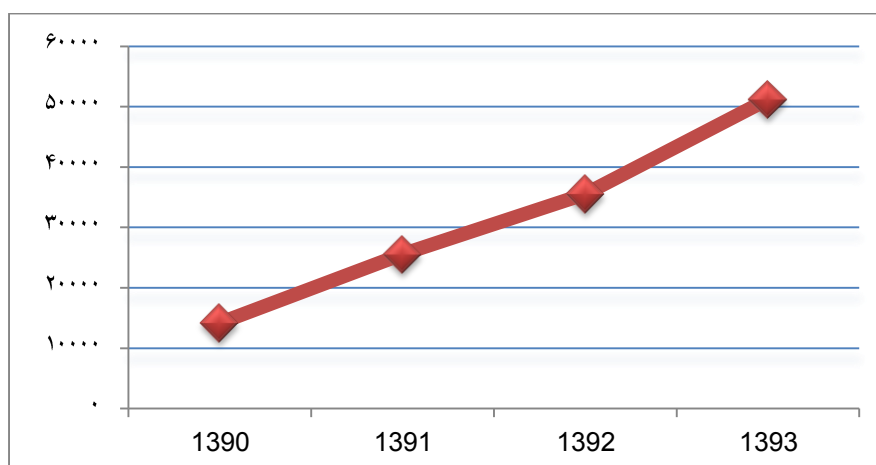
براساس صورت‌های مالی بانک کشاورزی

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
بدهکاران بابت مزاد غرامت‌های پرداختی صندوق بیمه	۱۱,۳۵۷	۱۶,۹۵۴	۲۲,۹۴۹	۲۸,۱۲۹
بدهکاران بابت هزینه‌های نظارت و ستادی	۴,۸۶۱	۸,۶۳۶	۱۴,۵۷۰	۲۵,۱۲۶
جمع بدهکاران	۱۶,۲۱۸	۲۵,۵۹۰	۳۷,۵۱۹	۵۳,۲۵۵
کسر شود: علی‌الحساب دریافتی از صندوق بیمه	(۲,۰۵۸)	۰	(۲,۰۰۰)	(۲,۰۰۴)
خالص مطالبات بانک از صندوق بیمه	۱۴,۱۶۰	۲۵,۵۹۰	۳۵,۵۱۹	۵۱,۲۵۱

مأخذ: همان.

نمودار ۳. نمودار مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه
طی سال‌های ۱۳۹۰ لغایت ۱۳۹۳

مأخذ: همان.

نتیجه‌گیری

یکی از سیاست‌های مهم اقتصادی در همه کشورها، حمایت از طریق پرداخت یارانه و حمایت از تولیدکننده یا مصرف‌کننده است؛ این حمایت‌ها علاوه بر جنبه اقتصادی دارای ابعاد گوناگون سیاسی و اجتماعی است. بنابراین سیاست‌گذاری درباره کاهش، حذف و یا تغییر روند حمایت‌ها با پیچیدگی‌ها و دشواری‌هایی مواجه است. اگرچه برخی اقتصاددانان بر این باورند که سیاست‌های حمایتی باعث تحریف قیمت‌های بازار، هزینه تولید و همچنین منجر به تخصیص نامطلوب نهاده‌ها و کاهش رفاه اجتماعی در بلندمدت می‌شود، اما با این حال، تقریباً تمام کشورهای جهان (اعم از توسعه‌یافته و در حال توسعه) به شیوه‌های مختلف از تولیدات صنعتی و کشاورزی حمایت به عمل می‌آورند. بخش کشاورزی در مقایسه با بخش صنعت، بنا به دلایل مختلف از آسیب‌پذیری‌های بیشتری برخوردار است که باعث می‌شوند کشورهای مختلف، بسته‌ای از سیاست‌های حمایتی برای استمرار تولید در کشورهای خود به کار گیرند. این در شرایطی است که در مقایسه با کشورهای توسعه‌یافته، بخش کشاورزی در کشورهای در حال توسعه نظیر ایران به علت برداری از قدرت رقابت به نسبت کمتری از عرصه تجارت بین‌الملل، نیاز به حمایت بیشتری دارد. در حالی که کشورهای توسعه‌یافته بسته بسیار متنوعی از سیاست‌های حمایتی را برای بهره‌وری هر چه بیشتر حمایت‌های خود از بخش کشاورزی به کار می‌گیرند، ابزارهای حمایتی مورد استفاده در کشورهای در حال توسعه از جمله کشور ایران بسیار محدود و اغلب تنها شامل پرداخت یارانه غیرمستقیم به نهاده‌های مورد استفاده نظیر کود، سم، بذر و ماشین‌آلات، پرداخت خسارت به تولیدکنندگان محصولات کشاورزی، پرداخت بخشی از حق بیمه محصولات کشاورزان و خرید تضمینی

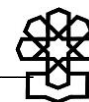
برخی محصولات اساسی است. از سوی دیگر آنچه که در سیاست‌های حمایتی کشورهای توسعه‌یافته دیده می‌شود، پرداخت یارانه به تولیدکننده به جای مصرف‌کننده است که مبنا قرار می‌گیرد. این سیاست به گونه‌ای اعمال می‌شود که در نهایت مصرف‌کننده نیز از آن بهره‌مند خواهد شد. در حالی که در کشورهای توسعه‌نیافته حمایت از تولید، همواره تحت‌الشعاع حمایت از مصرف قرار می‌گیرد. نکاتی دیگری در این خصوص وجود دارد که عبارتند از:

- کشاورزی در ایران جزء فعالیت‌های پرریسک بوده و سرمایه‌گذاری در این بخش با ریسک‌های بالایی مواجه می‌شود. این ریسک‌ها که عمدتاً ناشی از عوامل قهری و بعضاً شرایط اقتصادی کشور است موجب می‌گردد که تولیدکنندگان خرد محصولات کشاورزی در معرض ورشکستگی قرار گیرند. با توجه به اینکه قسمت اعظم تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی از سوی بانک کشاورزی پرداخت می‌شود و اغلب دریافت‌کنندگان و بخش قابل توجهی از میزان وام‌های دریافتی بخش کشاورزی به وام‌های کوچک تولیدکنندگان خرد محصولات کشاورزی اختصاص دارد. لذا به‌منظور جلوگیری از ورشکستگی و خارج شدن واحدهای تولیدی از چرخه تولید، استمهال و تقسیط وام‌ها و بخشش سود و دیرکرد وام‌های کشاورزان خرد خسارت‌دیده، ضروری است، اما پرداخت بدهی‌های دولت به بانک کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی برای حفظ توان صندوق و قدرت وامدهی بانک نیز الزامی می‌باشد.

- اهداف صندوق بیمه در حال حاضر منحصر به حمایت از تولید محصول کشاورزی است، در حالی که حمایت از تولیدکننده، به‌عنوان کسی که نیاز به ثبات و امنیت شغلی داشته و تداوم و استمرار تولید به دست اوست، توجه نشده است. این در حالی است که همه اقشار، از جمله کارگران از حداقل دستمزد سالانه برخوردارند.

- در شرایط کنونی بیمه همه محصولات کشاورزی به‌طور یکسان مورد توجه قرار می‌گیرد. توسعه بیمه به فعالیت‌های مختلف و بدون توجه به الگوی تولید در کشور و نقش توسعه‌ای و حمایتی آن به‌عنوان هدایتگر الگوی تولید محصولات کشاورزی به کاهش تأثیر بیمه در حمایت از تولید محصولات راهبردی و نارضایتی بیمه‌گذاران (به‌ویژه برای دریافت خسارت‌ها) منجر شده و حتی گاه نابسامانی الگوی کشت را در برخی مناطق کشور موجب شده است. در این شرایط ضمن آنکه صندوق بیمه نمی‌تواند حمایت ویژه و هدفمند از محصولات راهبردی را انجام دهد حتی مانعی برای ورود بخش خصوصی به عرصه بیمه تولید کشاورزی نیز محسوب می‌گردد.

- با عنایت به اینکه از سال زراعی ۱۳۸۹-۱۳۹۰ دولت محترم نسبت به ایفای تعهدات خود به صندوق و پرداخت حق بیمه سهم دولت اقدام نکرده است، صندوق ناگزیر به استقراض از بانک کشاورزی شده است، به طوری که در حال حاضر بدهی دولت به صندوق و به تبع آن بدهی به بانک کشاورزی به مبلغ ۵۱۰۰۰ میلیارد ریال افزایش یافته است.

• وضعیت بانک کشاورزی و بدهی آن بانک به بانک مرکزی در حدود ۹۰۰۰۰ میلیارد ریال است. سیاست بانک مرکزی طی سنوات اخیر مبنی بر عدم اعطای خطوط اعتباری جدید و کنترل نقدینگی (استفاده از پول پر قدرت بانک مرکزی و در حقیقت چاپ پول، موجب افزایش پایه پولی و آثار تورمی می‌شود) و هدایت بانک‌ها به سوی مدیریت منابع و مصارف بوده است که برخی بدهی‌های دولت و دستگاه‌های دولتی در قالب استفاده از منابع بانکی به‌طور نامحسوس روند فزاینده‌ای داشته و تاکنون نیز تصمیمی از سوی مقامات محترم جهت تسویه جدی بدهی دولت به سیستم بانکی صورت نگرفته است.

پیشنهادها

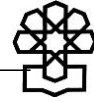
الف) کوتاه‌مدت

۱. تخصیص ۱۰۰ درصد و به‌موقع اعتبارات مصوب صندوق بیمه کشاورزی در سال ۱۳۹۴ در اولویت برنامه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور قرار گرفته و ترتیبی اتخاذ شود تا اعتبارات مصوب تخصیص نیافته سنوات اخیر نیز مورد پیگیری قرار گیرد.
۲. مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه که تا پایان سال ۱۳۹۳ بالغ بر ۵۱,۰۰۰ میلیارد ریال است تسویه گردیده و یا به‌عنوان مطالبات بانک از دولت تلقی شود.
۳. تصویب بودجه و اعتبار لازم، برای داشتن مجوز هزینه کرد لازم است.
۴. پرداخت گرامت‌های صندوق بیمه محصولات کشاورزی از محل منابع صندوق توسعه ملی.
۵. تخصیص منابع از محل اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها (موضوع بندهای ۸ و ۹ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها).
۶. پیشنهاد افزایش اعتبارات بودجه به‌عنوان اقدامات اصلاحی کوتاه‌مدت همانند سال ۱۳۹۱ که این تصمیم با گذشت چندین ماه از تصویب قانون بودجه آن سال صورت پذیرفت. همین‌طور در سال ۱۳۹۳ نیز دولت به افزایش پرداخت به صندوق بیمه محصولات کشاورزی از محل بند مربوطه اقدام نمود.

ب) بلندمدت

۱. به‌منظور تأمین بخشی از حق بیمه سهم دولت برای توسعه پوشش‌های بیمه و حذف کمک‌های بلاعوض، اخذ عوارض قانونی از تعرفه واردات نهاده‌ها و محصولات کشاورزی به تصویب برسد.
۲. درصدی از اعتبارات خرید تضمینی محصولات کشاورزی جهت اجباری نمودن بیمه محصولاتی که دارای خرید تضمینی هستند به صندوق بیمه کشاورزی اختصاص یابد.
۳. قانون اجباری نمودن بیمه برای محصولات کشاورزی راهبردی، (مانند آنچه که در مورد بیمه شخص ثالث خودروها اعمال می‌شود)، به تصویب نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی برسد.

۴. به منظور ایجاد امنیت و ثبات شغلی و حمایت از کشاورزان «بیمه محصولات کشاورزی»، به «بیمه حداقل درآمد تولیدکنندگان و کشاورزان روستایی»، (مشابه تعیین حداقل دستمزد کارگران)، تسری و ارتقا یابد.
۵. صندوق بیمه کشاورزی طی یک برنامه مشخص (پنج‌ساله)، زمینه لازم برای تعدیل حق بیمه کشاورزی و نزدیک شدن به ضوابط بیمه‌های تجاری را فراهم آورده به گونه‌ای که بار مالی مربوط به دولت کاهش یابد.
۶. به منظور تقویت بنیه صندوق بیمه کشاورزی، سرمایه صندوق افزایش یابد.
۷. بخش عمده‌ای از یارانه تخصیصی دولت، در قالب یک الگوی ترجیحی برای محصولات استراتژیک و مهم مصرف شده و مابقی آن برای محصولاتی که در اولویت بعدی هستند مورد استفاده قرار گیرد.
۸. سایر بیمه‌های تجاری، در خصوص بیمه محصولات کشاورزی، مکلف به همکاری گردند.
۹. از آنجایی که صندوق بیمه در حال حاضر برای تحت پوشش قرار دادن اکثر محصولات و عوامل تولید نقش بسیار زیادی را در بخش کشاورزی ایفا نموده و از لحاظ کمی و کیفی گسترش زیادی یافته است پیشنهاد می‌شود با اصلاح قانون بیمه کشاورزی، ساختار مالی، نظارتی و مدیریتی این صندوق از بانک کشاورزی جدا شده و همانند شرکت‌های مشابه مانند سازمان تعاون روستایی کشور، سازمان غله و ... «در قالب شرکت بیمه کشاورزی» و به صورت مستقل به فعالیت خود ادامه دهد.
۱۰. بازنگری در نحوه اجرای قانون بیمه و توجه به تناسب کشت محصولات کشاورزی با توان اکولوژیک مناطق و همچنین تأکید بر اولویت بیمه محصولات راهبردی کشاورزی ضروری است و ضمن اینکه اعتبارات حق بیمه سهم دولت نیز باید متناسب با برنامه مدون صندوق بیمه، در ردیف‌ها و اعتبارات لایحه بودجه کل کشور افزایش یابد.
۱۱. پرداخت دیون به بانک‌ها و به‌ویژه بانک کشاورزی، ناشی از دستورات و سیاست‌های ابلاغی دولت، ضمن خروج تشکیلات بخش کشاورزی از شرایط زمینگیر کنونی، قدرت وام‌دهی بانک کشاورزی را افزایش خواهد داد و تأثیر مثبتی در بهبود سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی خواهد داشت و ضروری است که بدهی‌های صندوق بیمه کشاورزی به بانک کشاورزی براساس مانده بدهی پایان سال ۱۳۹۲ از طریق تهاتر بدهی‌های بانک کشاورزی به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از محل مطالبات دولت از بانک مرکزی تعیین تکلیف شود.

منابع و مآخذ

۱. آمار ارائه شده از بانک کشاورزی.
۲. آمار ارائه شده از بانک مرکزی.
۳. گزارش عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی، تیرماه ۱۳۹۴.
۴. برادران نصیری، مهرا ن و وهب، میریاقری. راستی‌آزمایی آمار و تبیین وضع موجود بخش کشاورزی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۲.

شماره مسلسل: ۱۴۴۲۳

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی عملکرد بیمه محصولات کشاورزی در ایران

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)

تهیه و تدوین: تکتم طالبی

مدیر مطالعه: مهراں برادران نصیری

ناظران علمی: محمدرضا محمدخانی، محسن صمدی

متقاضی: حمیدرضا فولادگر (نماینده مجلس شورای اسلامی)

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. بیمه

۲. حمایت

۳. صندوق

۴. کشاورزی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۶/۸